

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XI–XII (LII–LIII)

(2013–2014)

FASCICLE B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XI-XII (LII-LIII)

(2013-2014)

FASCYKUŁ B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW:
Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktor: Franciszek M. Stępnowski (f.stepniowski@uw.edu.pl)
Sekretarz redakcji: Andrzej Maciałowicz (amacialowicz@uw.edu.pl)
Współpraca redakcyjna: Ludwika Jończyk

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

All rights reserved
© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk: Totem.com.pl, ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Contents

Spis treści

Fascykuł B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI

Fascicle B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND

Studia i materiały

Jacek Lech

- Z DZIEJÓW BADAŃ NEOLITU W POLSCE:
ANNA KULCZYCKA-LECIEJEWICZOWA (1934–2011) 9
- Anna Kulczycka-Leciejewiczowa (1934–2011):
From the History of Studies on the Neolithic in Poland 51

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Małecka

- HODOWLA I ŁOWIECTWO WŚRÓD SPOŁECZNOŚCI
ZAMIESZKUJĄCYCH WIELOKULTUROWĄ OSADĘ W BODZI (ST. 1)..... 55
- Breeding and Hunting among the Communities Inhabiting
the Multicultural Settlement at Bodzia (Site 1)..... 85

Agnieszka Jarzec

- MATERIAŁY KULTURY ŁUŻYCKIEJ ZE STANOWISKA 4
W MAGNUSZEWIE MAŁYM, POW. MAKOWSKI 87
- Archaeological Relics of the Lusatian Culture from Site 4
in Magnuszew Mały, the Maków District 114

Przemysław Dulęba

- O POŻYTKU Z KWERENDY ARCHIWALNEJ. PRZYKŁAD ODKRYĆ
ZWIĄZANYCH Z KULTURĄ LATEŃSKĄ Z OBSZARU GÓRNEGO ŚLĄSKA 117
- On the Benefits of Archival Research. An Example of Discoveries
Related to the La Tène Culture from Upper Silesia 135

Ростислав Терпиловский, Геннадий Жаров

ДРУЖИННЫЙ МОГИЛЬНИК ПОЗДНЕГО ПРЕДРИМСКОГО ВРЕМЕНИ НА СЕЙМЕ.....	137
WARRIOR CEMETERY FROM THE LATE PRE-ROMAN PERIOD ON THE RIVER SEYM	150
Cmentarzysko wojowników z młodszego okresu przedrzymskiego nad rzeką Sejm.....	155

Iwona Kowalczyk-Mizerakowska

BOGATY GRÓB WOJOWNIKA Z SANDOMIERZA-KRAKÓWKI W KONTEKŚCIE ŚWIĘTOKRZYSKIEGO CENTRUM HUTNICZEGO	157
Rich Warrior's Grave from Sandomierz-Krakówka Considered in the Context of the Świętokrzyskie Metallurgic Centre	171

Agata Chilińska-Früboes

PRZEDWOJENNE ZNALEZISKA RZYMSKICH ZAPINEK KABŁĄKOWYCH DATOWANYCH NA WCZESNY OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH Z OBSZARU KULTURY DOLLKEIM-KOVROVO	173
Pre-war Finds of Imported Roman Bow Brooches Dated to the Early Roman Period Found at the Area of the Dollkeim-Kovrovo Culture	202

Joanna Piątkowska-Małecka, Teresa Tomek

SSAKI I PTAKI W GOSPODARCE LUDNOŚCI ZAMIESZKUJĄCEJ WCZESNOŚREDNIOWIECZNY ZESPÓŁ OSADNICZY W KULCZYNIE-KOLONII (ST. 8), POW. WŁODAWSKI	205
Mammals and Birds in the Economy of the Inhabitants of the Early Medieval Settlement Complex in Kulczyn-Kolonia (Site 8), the Włodawa District	221

Róża Paszkowska

WSTĘPNE WYNIKI ANALIZY ARCHEOZOOLOGICZNEJ ZABYTKÓW Z KOŚCI I POROŻA Z WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO RADOMIA, STANOWISKA 1 I 2	223
Preliminary Results of an Archaeozoological Analysis of Artefacts Made of Bone and Antlers from Early Medieval Radom, Sites 1 and 2.....	241

Jerzy Sikora, Piotr Kittel, Piotr Wroniecki

W POSZUKIWANIU MILENIJNEGO MIRAŻU. NOWE BADANIA GRODZISKA W ROZPRZY (POW. PIOTRKOWSKI, WOJ. ŁÓDZKIE)	243
In Search of a Millennial Mirage. New Investigation of the Stronghold in Rozprza (Piotrków District, Łódzkie Voivodeship)	269

Sławomir Wadył

WCZESNOŚREDNIOWIECZNE KLAMRY HACZYKOWATE Z ZIEM PRUSKICH. KLAMRY DO PASA, BŁYSTKI CZY ZAPINKI?.....	271
Belt Buckles, Fishing Lures, or Brooches? Early Medieval Hook Buckles from Prussia	284

Andrzej Buko

NAJSTARSZA FAZA REZYDENCJI DANIELA ROMANOWICZA NA GÓRZE KATEDRALNEJ W CHEŁMIE: PYTANIA I HIPOTEZY	285
The Oldest Phase of the Daniel Romanovich's Residence on the Cathedral Hill in Chełm: Questions and Hypotheses	301

Dominik Chudzik

MUROWANA ARCHITEKTURA SAKRALNA ZIEMI HALICKIEJ OD XIII DO POCZĄTKU XIV WIEKU	303
Brick-Built Sacred Architecture in the Halych Land since the 13 th until the Early 14 th Century	325

Anna Kubica-Grygiel

PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE SZCZĄTKI LUDZKIE ODKRYTE W OBRĘBIE KOŚCIOŁA I KLASZTORU OO. DOMINIKANÓW W KRAKOWIE.....	327
Late Medieval Human Remains Discovered within the Dominican Church and Monastery in Kraków.....	337

Wydarzenia

Monika Rekowska

UROCZYŚCIE W KOZIENICACH KU CZCI PROFESORA TOMASZA MIKOCKIEGO	341
---	-----

Kronika wykopalisk

Paweł Szymański

CZERWONY DWÓR, ST. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	349
Czerwony Dwór, Site XXI, the Warmińsko-Mazurskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014	357

Artur Brzóska, Magdalena Nowakowska

W POSZUKIWANIU ŚLADÓW WALK PARTYZANCKICH POWOJENNEGO PODZIEMIA NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO („ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH”). BADANIA PODWODNE JEZIORA BROŻANE NA TERENIE PUSZCZY AUGUSTOWSKIEJ W 2013 ROKU	359
Searching for Traces of Guerrilla Warfare of the Post-War Anti-Communist Underground (‘Cursed Soldiers’). Underwater Exploration of the Brożane Lake in the Augustów Primeval Forest in 2013.....	363

Adam Cieśliński, Andrzej Kasprzak, Zbigniew Stasiak

NOWY ŁOWICZ, ST. 2, WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	365
Nowy Łowicz, Fst. 2, Woiwodschaft Westpommern. Ausgrabungen 2013–2014	371

Władysław Roszyk

PETRYKOZY, ST. 3, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W ROKU 2014.....	375
Petrykozy, Site 3, the Mazowieckie Voivodeship. Excavations in 2014	379

Karolina Blusiewicz

PUCK (DZIAŁKA NR 148/1), WOJ. POMORSKIE. BADANIA W ROKU 2014	381
Puck (Plot no. 148/1), the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2014	386

Michał Starski

PUCK, STARY RYNEK 13 I 14, WOJ. POMORSKIE. BADANIA W LATACH 2013–2014	389
Puck, 13 and 14 Stary Rynek Street, the Pomorskie Voivodeship. Excavations in 2013–2014	395

WŁADYSŁAWA ROSZYK

PETRYKOZY, ST. 3, WOJ. MAZOWIECKIE. BADANIA W ROKU 2014

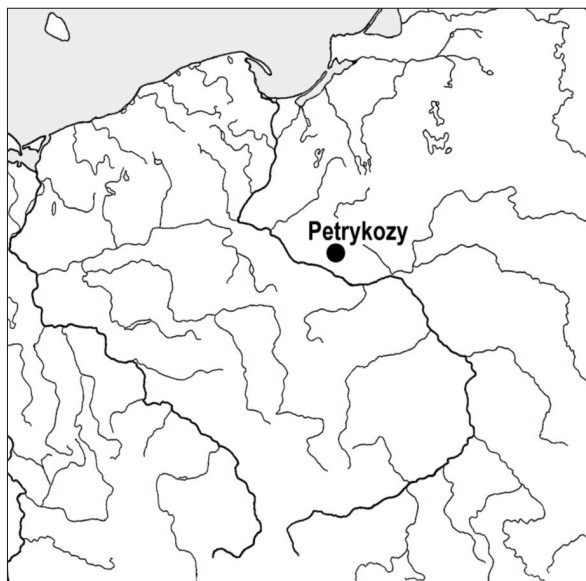
Keywords: Przeworsk Culture, Lusatian Culture, cemetery, burial rite, Mazovia

Od 3 do 22 sierpnia 2014 roku kontynuowano ratownicze prace wykopaliskowe na wielokulturowym cmentarzysku (st. 3, AZP 45-55/44) w miejscowości Petrykozy, gm. Zawidz, woj. mazowieckie. Przeprowadzono je na wniosek Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie, Delegatury w Płocku. Współfinansowane były przez ww. instytucję oraz Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego; w badaniach prowadzonych pod kierunkiem autorki brali udział studenci IA UW.

Miejscowość Petrykozy położona jest na Wysoczyźnie Płockiej, nad rzeką Sierpienicą. Cmentarzysko zlokalizowane jest na stoku doliny, w tym miejscu dość szerokiej, porośniętej trawą i olszyną. W przeszłości rzeka meandrowała łagodnie między niewielkimi wzniesieniami; obecnie teren jest mało urozmaicony – dość płaski, do czego przyczyniła się intensywna gospodarka rolna. Stanowisko zostało odkryte przez L. Berdułę w 1991 roku, podczas badań prowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (por. ROSZYK 2012; ROSZYK, ŁUSZCZEWSKA 2016).

W 2014 roku pracami objęto obszar w północno-zachodniej części stanowiska, od strony starorzecza Sierpienicy. Wytyczono cztery wykopy o łącznej powierzchni 420 m². Odsłonięto 47 obiektów, w tym: 13 grobów jamowych ciepłopalnych, datowanych na III/IV i IV okres epoki brązu, 5 grobów prawdopodobnie kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego; ponadto z warstwy ornej pozyskano ceramikę średniowieczną oraz z czasów nowożytnych.

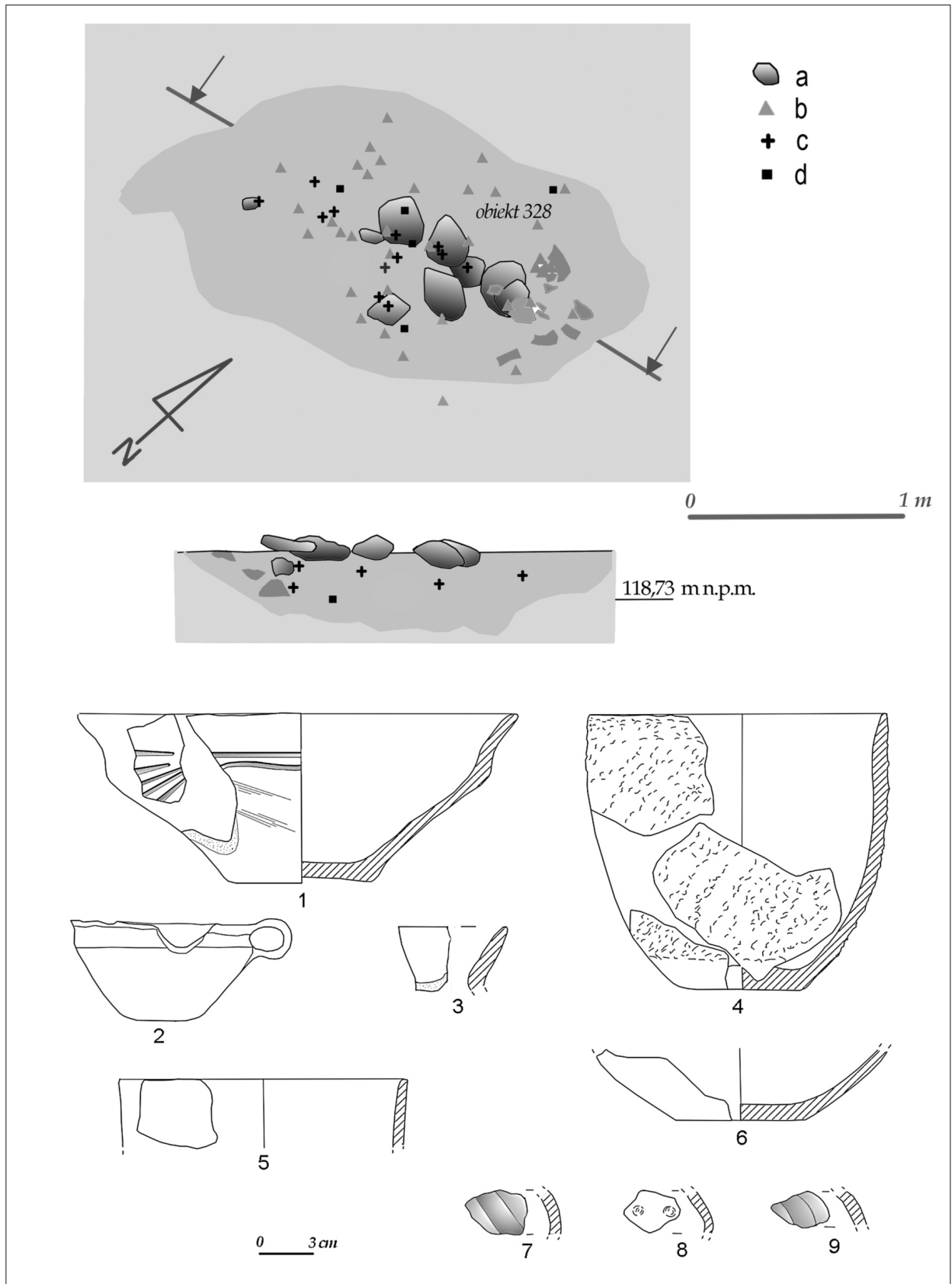
Stropy obiektów rysowały się – podobnie jak w poprzednich latach – bezpośrednio pod warstwą humusu współczesnego, na poziomie calca. Jamy zniszczone były w różnym stopniu, w zależności od ich lokalizacji. Prawie dwie trzecie obiektów zachowanych było tylko w ich dolnych partiach. W planie miały one nieregularne, owalne lub zbliżone do owalnych zarysy, o wymiarach od 220×110 cm do 50×42 cm. W przekroju jamy miały kształty nieckowate, zbliżone do nieckowatego lub nieregularne, o głębokości do 20 cm. Charakteryzowały się piaszczysto-gliniastymi wypełniskami, barwy szarej, szarobrązowej lub czarnej, na obrzeżach – czarno-brązowej, z mniejszą lub większą ilością węgla drzewnego. W niektórych jamach leżały kamienie.

W wypełniskach wystąpiły nieliczne drobne przepalone kości. Część obiektów zawierała nieliczną, niejednorodną ceramikę, którą wstępnie określono ogólnie jako starożytną. Posiadała ona cechy zarówno naczyń kultury trzcinieckiej, jak i lużyckiej, a także przeworskiej. Dalsze opracowanie materiału zabytkowego, z uwzględnieniem pogłębionej analizy technologicznej, morfologicznej i porównawczej, pozwoli nam na jego dokładniejsze datowanie, wraz z określeniem przynależności kulturowej.

Najlepiej zachowało się trzynaście grobów kultury lużyckiej. Były to duże jamy kształtu w planie owalnego, o wymiarach od 220×130 cm do 250×160 cm. W przekroju rysowały się jako głębokie niecki lub niecki z płaskim dnem, o głębokości do 68 cm. Ich wypełniska były piaszczyste, lekko gliniaste, barwy czarno-szaro-brązowej lub czarnej, z mniejszą lub większą ilością bardzo drobnego węgla drzewnego.

Cechą wyróżniającą te obiekty była obecność kamieni w stropie (np. grób 328) lub też wewnątrz jamy (np. grób 351 był nimi wypełniony). Właściciel pola potwierdził, że w tym miejscu podczas orki wyorywał dużo kamieni. Przepalony, nieliczny materiał kostny zalegał zazwyczaj w obrębie całej jamy, bez wyraźnych koncentracji. Groby charakteryzowały się ubogim wyposażeniem, na które składały się nieliczne krzemienie, nierzadko przepalone, fragmenty ceramiki – zazwyczaj z kilku naczyń, często niecharakterystyczne.

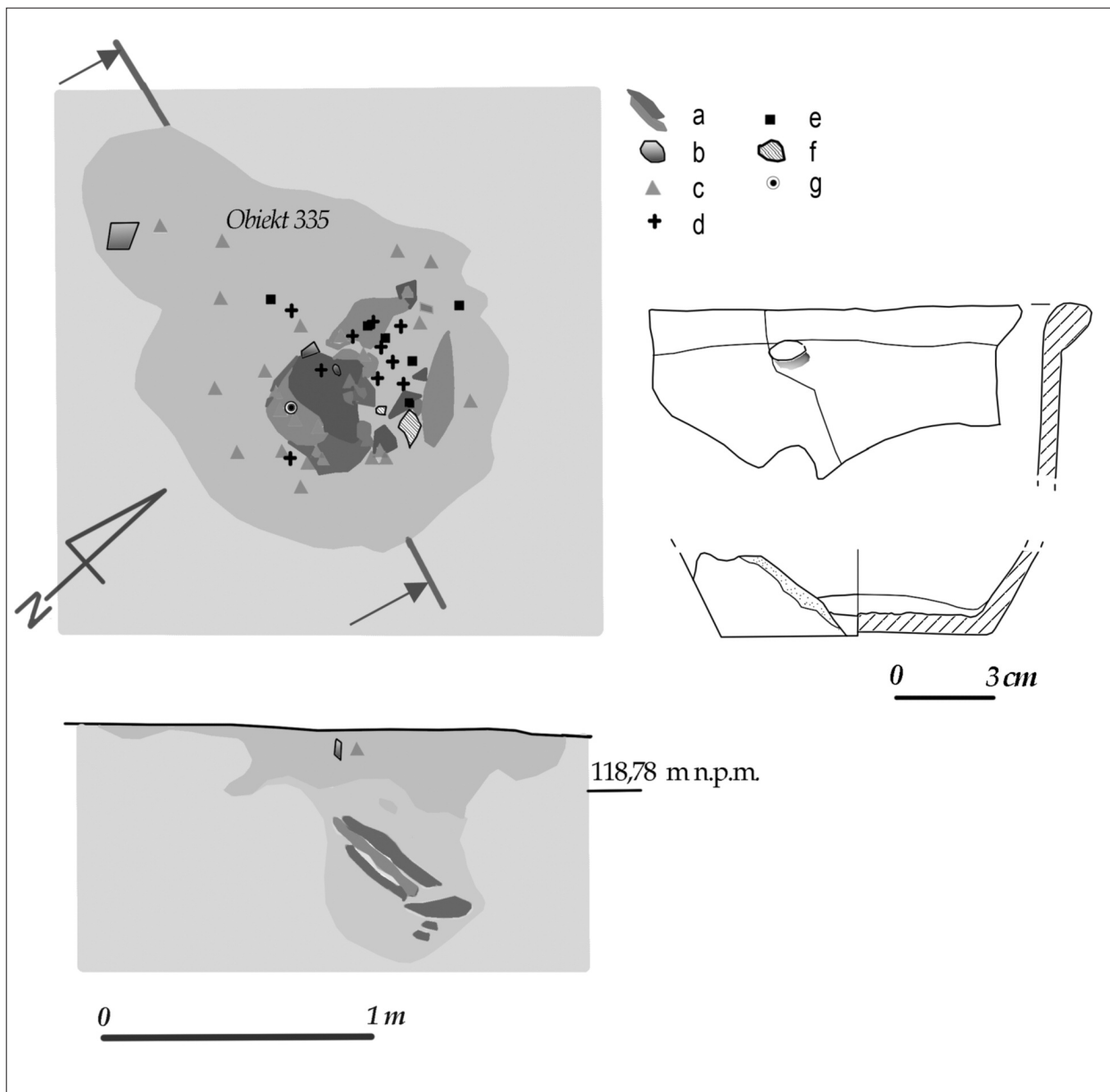

Ryc. 1. Petrykozy, plan i inwentarz grobu 328. Legenda: a – kamienie; b – ceramika; c – przepalone kości; d – kawałki węgla drzewnych (rys. M. Różycka).

Fig. 1. Petrykozy, plan and grave goods from the burial no. 328. Key: a – stones; b – pottery; c – burnt bones; d – pieces of charcoal.

Do wyjątków należy wyposażenie grobu 328, bogate jak na to cmentarzysko (**Ryc. 1**). Pod kamieniami – w części północno-wschodniej jamy – zalegały fragmenty 8–9 naczyń, w tym: garnka jajowatego o chropowatej powierzchni, misy esowatej, naczynia z ornamentem szerokich, ukośnych żłobków i ułożonego dnem do góry kubka/czerpaka. Na podstawie materiału ceramicznego grób wstępnie wydatowano na III/IV i IV okres epoki brązu (por. DĄBROWSKI 1959: tabl. I,7; 1997: 33–34, 84–85; MIŚKIEWICZ 1973: 216, 222, tabl. I:m,s, VII:h,s; PUROWSKI 2003: 17, 68, 110, 113, 133, rys. 6, 8a, 8b, 31:7).

Odsłonięto również pięć grobów kultury przeworskiej, w różnym stopniu zniszczonych. Interesujących danych dotyczących rytuału pogrzebowego kultury przeworskiej dostarczył częściowo zniszczony grób nr 335 (**Ryc. 2**), datowany na podstawie ceramiki na młodszy okres przedrzymski, fazę A2/A3 (?) (por. DĄBROWSKA 1988: 30–31, 46, tabl. IV). Zachowała się tylko dolna część jamy grobowej, górna została rozwleczone przez orkę. Jama w planie była kształtu owalnego, o wymiarach 130 × 120 cm. W przekroju miała kształt nieckowaty, o głębokości do 18 cm. Charakteryzowała się piaszczystym, ciemnoszaroczarным,

Ryc. 2. Petrykozy, plan i inwentarz grobu 335. Legenda: a – „platy” spieczonego czarnego piasku; b – kamienie; c – ceramika; d – przepalone kości; e – kawałki węgla drzewnych; f – przepalone drewno; g – fragment żelaznej blaszki (rys. M. Różycka).

Fig. 2. Petrykozy, plan and grave goods from the burial no. 335. Key: a – ‘flakes’ of the burnt black sand; b – stones; c – pottery; d – burnt bones; e – pieces of charcoal; f – burnt wood; g – fragment of the iron sheet.

na obrzeżach – jasnoszarym wypełniskiem, z węglem drzewnym. W dnie jamy, w planie zarysowało się przegłębienie owalnego kształtu, o wymiarach 50×62 cm, o przekroju workowatym i głębokości do 66 cm. Jego piaszczyste wypełnisko miało barwę beżowojasnoszarą, słabo odróżniającą się od otaczającego calca. Na dnie przegłębienia leżały trzy fragmenty cienkiej, przepalanej, nieokreślonej żelaznej blaszki i trzy ułamki ceramiki, przykryte pięcioma „płatami” spieczonego czarnego piasku, zalegającymi ukośnie, jeden nad drugim. Podobnymi spiekami wyłożono również dno właściwej jamy grobowej. Między nimi i na nich zalegały duże kawałki węgla drzewnego, nieliczne fragmenty ceramiki i drobne przepalone kości. Materiał ceramiczny był przepalony lub częściowo przepalony. Jedna z płaszczyzn każdego z „płatów” piaskowych była wyraźnie gładka. Pobrane próbki „płatów” czarnego piasku z wypełniska grobu poddano analizie makroskopowej, analizie uziarnienia oraz ocenie zawartości minerałów i charakteru ziaren pod binokulem. Badanie przeprowadził dr hab. Jan

Dzierżek z Wydziału Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Według wstępnej analizy „płaty” czarnego piasku są osadem wtórnym, antropogenicznie zmienionym. Świadczy o tym barwa pojedynczych ziaren, sklejonych ciemną substancją, „a także postać występowania tego materiału – skorupy z przepaloną powierzchnią”. Autor ekspertyzy sądzi, że osad powstał w wyniku przepalania materiału lokalnego. Prawdopodobnie więc „płaty” przepalonego piasku w jamie grobu 335 mogły pochodzić z miejsca palenia ognisk lub z ustryny. Koniecznym wydaje się przeprowadzenie ich kolejnych analiz specjalistycznych.

Badania wykopaliskowe na stanowisku nie będą kontynuowane.

Mgr Władysława Roszyk
Instytut Archeologii
Uniwersytet Warszawski
w.roszyk@uw.edu.pl

Literatura

DĄBROWSKA T.

1988 *Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia – zasięg – powiązania*, Warszawa.

DĄBROWSKI J.

1959 *Cmentarzysko z Szydłowa, pow. Mława na tle kultury łużyckiej na Mazowszu Północnym*, „Materiały Starożytne” V, 233–257.

1997 *Epoka brązu w północno-wschodniej Polsce*, Białystok.

MIŚKIEWICZ J.

1973 *Cmentarzysko kultury łużyckiej w miejscowości Ożumiech, pow. Przasnysz*, „Wiadomości Archeologiczne” XXXVIII/2, 209–233.

PUROWSKI T.

2003 *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Ożumiechu na północnym Mazowszu*, Warszawa.

ROSZYK W.

2012 *Petrykozy, woj. mazowieckie. Badania w 2011 roku*, „Światowit” IX (L)/B (2011), 331–336.

ROSZYK W., ŁUSZCZEWSKA M.

2016 *Petrykozy, woj. mazowieckie. Badania w roku 2012*, „Światowit” X (LI)/B (2012), 303–307.

WŁADYSŁAWA ROSZYK

PETRYKOZY, SITE 3, THE MAZOWIECKIE VOIVODESHIP. EXCAVATIONS IN 2014

Between the 3rd and 22nd of August, 2014, rescue excavations were continued at the burial ground in Petrykozy (site no. 3), the Zawidz commune, the Mazowieckie voivodeship. It is situated on a slope on the right bank of the Sierpienica River. The excavations were conducted at the request of the Płock delegacy of the Provincial Office of Monuments Protection. They were co-funded by the said institution and the Institute of Archaeology at the University of Warsaw. The works, directed by the author, were performed by students from the Institute.

The investigation was conducted in the north-western part of the site, located near the oxbow of the Sierpienica. Four trenches were performed, covering the total area of 420 m². This resulted in unearthing 47 fea-

tures, such as: 13 cremation pit burials dated to the 3rd/4th and the 4th periods of the Bronze Age (**Fig. 1**), 5 presumably Przeworsk Culture burials dated to the Late Pre-Roman Period, pottery dated to the Middle Ages, and modern material. Interesting insights about the funeral customs were made thanks to the Przeworsk Culture burial no. 335 (**Fig. 2**). Its pit contained burnt 'flakes' of black sand atop three fragments of thin burnt metal sheet and three potsherds. One surface of each of the sand 'flakes' was clearly smooth. According to the preliminary analysis, the 'flakes' of the black sand are secondary, anthropogenic, deposits.

The excavations at the site will not be continued.

Translated by Maciej Talaga